

# De Vriendenkring

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)  
website: [www.Quakers.nu](http://www.Quakers.nu); 89e jaargang nr. 9, oktober 2018.



*Bij de Walk of Peace in Zwolle worden bloemen neergelegd bij de 'Stolpersteine' van Sara Bilderbeek, vermoord op 6 jarige leeftijd in Sobibor, samen met haar ouders.*

# De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

## Abonnementsprijs:

Nederland	€25,00 per jaar
Europa	€35,00 per jaar
Wereldwijd	€35,00 per jaar
Email abonnement (PDF)	€5,00 per jaar



deze Vriendenkring is gedrukt op milieuvriendelijk papier met deze drie certificaten

Nieuwe bankrekening: (IBAN) **NL65 TRIO 0212 3772 64** t.n.v. Religieus Genootschap der Vrienden Quakers te Amsterdam met vermelding van 'Abonnement De Vriendenkring'. Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U

Nieuwe abonnees, adreswijzigingen en betalingen email:

[vriendenkringredactie@gmail.com](mailto:vriendenkringredactie@gmail.com)

## Redactieleden:

Eindredactie: Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM,  
Zwolle,  
tel. 038-4608461/06-40030923,  
email: [vriendenkringredactie@gmail.com](mailto:vriendenkringredactie@gmail.com),

Schrijver: Hylkia Nieuwerth

Redactielid/leden: vacatures

Correctie: Hylkia, Corien van Garderen en Frieda Oudakker

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken versie van De Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15<sup>e</sup> van iedere maand! (tenzij anders afgesproken).



De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt.

Bezoek daarom geregeld de Quaker website: [www.Quakers.nu](http://www.Quakers.nu) (je wordt doorgeschakeld naar het blog waar ook de Vriendenkringen staan)

De Nederlandse Quakers hebben twee Facebook accounts:

Quakers Nederlandse Jaarvergadering (openbaar)

Nederlandse Jaarvergadering (besloten, wil je lid worden mail dan naar de redactie: [vriendenkringredactie@gmail.com](mailto:vriendenkringredactie@gmail.com))

# In dit nummer:

Van de redactie.....	4
Het Gewelf. ....	5
Quaker Roots.....	6
Najaarsbijeenkomst.....	7
Inclusieve veiligheid .....	8
Insight dialogue en Gesprek uit de Stilte .....	10
Zomerdag .....	11
Quaker Week 2018.....	12
Wat heeft ons deze zomer geïnspireerd?.....	13
Mensenrechten en de opkomst van kunstmatige intelligentie.....	16
Grensbijeenkomst 7-9 september.....	19
Walk of Peace in Zwolle .....	24
Plain Quakers .....	25
Quaker Arts Network. ....	27
Moderne slavernij in de National Geographic. ....	29
Online cursus voor zorgverleners.....	31
United Religions Initiative. ....	32
Vrienden in het hele land .....	34
Waar zijn Quakerbijeenkomsten? .....	35

## **Oproep aan de Nederlandse Vrienden.**

*Volgend jaar is Nederland gastland voor de grensbijeenkomst, die plaats zal vinden van 6 - 8 september in Sittard. Noteer het maar vast, houd het weekend vrij en kom ook eens gezellig over de grens kijken en luisteren en praten.*

Wie vindt het fijn om de grensbijeenkomst voor het komende jaar mee te helpen organiseren? De Vrienden uit Duitsland hebben veel gedaan om het organisatorische deel te automatiseren. We kunnen daarbij ook altijd hun hulp invoeren. Daarnaast gaat het om het thema en de manier waarop we ermee aan de slag gaan. Thema kiezen, inleider zoeken, de uitwerking tijdens het weekend, enz. Vind je het fijn om daaraan mee te doen, graag z.s.m. aanmelden bij Frieda Oudakker, tel. 0644794366, of per mail: [friedaoudakker@gmail.com](mailto:friedaoudakker@gmail.com)



**De Quakers komen op 28 oktober bijeen in Driebergen. Dus niet 21 maar 28 oktober.**  
**Adres: 't Haagje 1, Driebergen-Rijsenburg.** (Door een dubbele boeking is 't Haagje helaas niet beschikbaar de 3e zondag in oktober)

# *Van de redactie*

Afgelopen week was het Vredesweek, een aantal van onze leden was actief in de organisatie van vredesactiviteiten in hun woonplaats. Zo was ik betrokken bij de organisatie van de Walk of Peace, de Vredeswandeling in Zwolle in het kader van de Vredesweek. Op de voorkant van deze Vriendenkring staat een foto van het bloemen leggen bij een van de stopplaatsen, waar iemand iets vertelde over wat hier in het verleden gebeurd is en wat dat met de vrede in de toekomst te maken heeft. De 'Stolpersteine' zijn een idee van de Duitse kunstenaar Gunter Demmig (Berlijn 1947). Het zijn struikelstenen op de plaatsen waar de slachtoffers van de genocide woonden op het moment dat ze door de lokale politie werden opgepakt en afgevoerd naar Westerbork of andere concentratiekampen. De extreemste vorm van racisme, de genocide in Wereldoorlog twee, leert ons dat we ook nu en in de toekomst elke vorm van racisme en discriminatie op grond van afkomst of seksuele geaardheid moeten tegengaan. Voor mij was het een openbaring hoe groot de rol is geweest van de Nederlandse politie in het oppakken van Joodse mensen in de oorlog. Bij een oud pakhuis waar koffie en andere koloniale waar werd opgeslagen die via Amsterdam uit onze koloniën werd aangevoerd, stond onze stadsverteller met het verhaal over de rol die wij als Nederland in de slavenhandel hebben gespeeld. Het is goed als er meer aandacht komt voor wat de zwarte bladzijden uit onze geschiedenis zijn. We kunnen hieruit leren dat wij ook dit soort wrede dingen hebben gedaan en dat we in de toekomst extra alert moeten zijn voor discriminatie en vreemdelingen haat.

Hoewel er in de laatste jaren steeds minder doden vallen door oorlogen en aanslagen hebben we vaak het idee dat het erger wordt. De feiten spreken echter een andere taal. In de jaren '50 stierven wereldwijd 22 op de 100 duizend mensen door oorlogsgeweld, inclusief terrorisme. In de jaren '80 zakte dat tot vijf. En vandaag staat de teller op 1,5 oorlogsdode per 100 duizend mensen. En ook al is nog steeds elke dode er een teveel, juist deze daling in oorlogen en oorlogsdoden is ronduit bemoedigend. Het kan echter zo weer omslaan, dus alert blijven en de vredesboodschap uitdragen en voor rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid op komen is uiterst belangrijk. In deze Vriendenkring kun je veel lezen over hoe we kunnen bijdragen aan de vrede en ook hoe we er samen verder aan kunnen bouwen. Veel inspiratie toegewenst bij het lezen!

Sytse Tjallingii (redacteur)

# *Het Gewelf.*

*door Thea Droog, 2018.*

*Ik hoef mijzelf niet zo te kennen  
als Jij me kent.  
ik hoef mijzelf niet zo te schamen  
geen lap te hangen voor de ramen  
van mijn ziel*

*maar wat gedachten mij vertellen  
deed het gevoel niet minder zwellen  
van twijfel aan mijzelf.  
Ik had Je graag iets moois gegeven  
een glanzend, nuttig leven  
zoals een fraai versierd gewelf  
zonder krassen gaaf gebleven.*

*Maar dat gewelf, zo hoog gegrepen,  
ik kon er helemaal niet bij.  
Moest Je toen lachen, uit meelij?  
En heb je mij daarom  
ondanks mijn tranen  
gedurig bijgeslepen  
totdat het schamen mij verging?*

# Quaker Roots

door Willem Furnée

*Het innerlijk Licht is geen overblijfsel van goedheid dat in ons aanwezig is als een erfenis van Adam en Eva in hun pas geschapen staat. (Robert Barclay)*



Dit theologische citaat van Barclay verwijst naar de goddelijke oorsprong van het innerlijk Licht. Dit Licht is niet geschapen, niet onderworpen aan evolutie maar een eeuwig en onaantastbaar mysterie waarin de Eeuwige zich verbindt met de sterfelijke mens. George Fox kwalificeert dit Licht daarom als 'onnatuurlijk'.

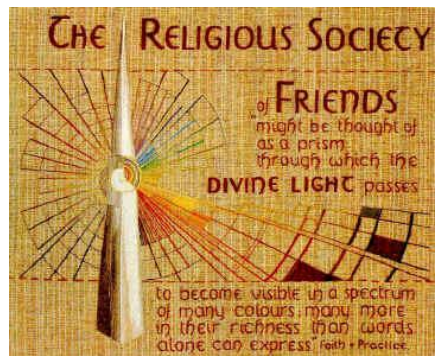
Vrienden zeggen wel eens: 'ik vind het moeilijk om in sommige mensen het Innerlijk Licht te herkennen'. Dat is geen wonder want het Innerlijk Licht is niet waarneembaar. Het is een aspect van de Eeuwige dat nauw met mensen verbonden is. Quakers vertrouwen erop dat het Innerlijk Licht iedere mens verlicht. De bijbel verwoordt het zo: ieder mens is een tempel van de Heilige Geest. Termen als: Neshama, Christus, Heilige Geest, Atman, Boeddhanatuur, de wil van Allah verwijzen allen naar dit mysterie dat in ieder mens aanwezig is. Quakers beschouwen vanuit hun overtuiging alle mensen als gelijkwaardig, ongeacht hun leefwijze of hun levensbeschouwing. In hun samenkomsten (waarin stilte een belangrijke rol krijgt toebedeeld) en in het dagelijks leven proberen quakers vanuit dit Licht te leven en er in hun daden van te getuigen.

George Fox roept in zijn preken mensen op om afstand te nemen van alle door mensen bedachte religies en zich te laten leiden door het innerlijk Licht. Wanneer dit Licht zo gelegenheid krijgt zich in de wereld te manifesteren zullen andere mensen daardoor geraakt worden en dit Licht ook in zichzelf herkennen (en er hopelijk ook naar gaan leven).

*Ga welgemoed de wereld door en spreek 'dat van God' in ieder mens' aan [door zelf vanuit dat Licht te leven] (George Fox)*

De betekenis van de term 'Innerlijk Licht' is vergelijkbaar met de uitdrukkingen die in andere religies worden gebruikt (Christus, Atman, Tao, Boeddha-natuur).

Met dank aan Patricia A. Williams auteur van het boek *Quakerism, a theology for our time*.





# Najaarsbijeenkomst

Datum: zaterdag 10 november 2018

Tijd: 10:00 tot 16:00 uur

Locatie: De Expeditie, Schimmelpenninckkade 30 te Amersfoort

Thema: Tegenwoordigheid van Geest - Quakers Hier en Nu

We gaan onder andere met elkaar in gesprek over onderstaande vragen:

- Wat maakt van een groep een gemeenschap?
- Wat verwacht je van je Maand- en Jaarvergadering?
- Wat mag de Maand- en Jaarvergadering van jou verwachten?

We vertrouwen erop dat deze bijeenkomst net zo inspirerend zal zijn als voorafgaande jaren. We hopen dat je erbij bent!

Meld je aan bij het secretariaat ([secretariaat@dequakers.nl](mailto:secretariaat@dequakers.nl)) of 06-13700682), dan heb je ook wat te lunchen.

Met Vriendengroet van Erik, Loes, Wil en Willem



*najaarsbijeenkomst november 2017 1*

# Inclusieve veiligheid

door Johannes Borger, namens de Initiatiefgroep Inclusieve Veiligheid

**WERKDAG - EINDHOVEN**

**13 oktober  
2018**



**samenleven  
tenminste houdbaar tot ....  
naar een houdbare samenleving**

**werkgroep Inclusieve Veiligheid  
[www.samenveilig.earth](http://www.samenveilig.earth)**

Iets meer dan twee jaar geleden kwamen wij voor het eerst bij elkaar in Den Haag als groep die zich betrokkenen voelt bij vrede in Nederland en wereldwijd. Wij vonden en vinden dat ons defensie- en internationale beleid onvoldoende de oorzaken van conflicten aanpakt. Zij pakken met name de symptomen van conflicten aan, en teveel een instrument is ge-



worden van ons nationale eigenbelang. Wij zijn van mening dat veiligheid en vrede niet mogelijk is voor een bepaald land of groep, maar alleen kan worden gerealiseerd als deze geldt voor alle wereldburgers! Wij noemen dat inclusieve veiligheid.

Wij organiseerden in de achterbannen van betrokken (vredes en religieuze) organisaties gesprekken hierover. Daar werd enthousiast gereageerd op onze presentaties. In bredere kring echter, is dat helaas weinig het geval. Uit onze deelname aan politieke gesprekken bijvoorbeeld blijkt dat veiligheids- en vredesbeleid nauwelijks aandacht krijgen. In de verkiezingsprogramma's van onze laatste parlementaire verkiezingen in 2017 kwam dit onderwerp dus nauwelijks aan bod, een enkele uitzondering daar gelaten.

De initiatiefgroep inclusieve veiligheid heeft zich ten doel gesteld een brede discussie op gang te brengen. Wij hebben daarom een bijeenkomst georganiseerd in maart dit jaar in Amsterdam met als thema *De kunst van het samenleven*. Wij richtten ons daarbij met name op de inbreng van en samenwerking met migranten. De belangrijkste lessen van deze dag waren:

- Samenleven vraagt om een nieuwe cultuur, een cultuur van luisteren en ontmoeten.
- Coalities zijn nodig met economische, ecologische, mensenrechten- en milieu-bewegingen omdat het hierbij eigenlijk om één en dezelfde transitie en om dezelfde waarden gaat.

Zaterdag 13 oktober is een nieuwe bijeenkomst gepland. Het thema van deze bijeenkomst luidt: *Naar een houdbare samenleving!* We zullen met elkaar spreken over inclusieve veiligheid en de samenhang met onze ecologische voetafdruk en de zestien 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties (UN). Bovendien is er een bijdrage vanuit de migrantengemeenschap en geeft Omslag zijn visie op de samenhang tussen deze thema's en op lokale context en actie.

Op de website <https://samenveilig.earth> vind je onder andere een manifest, verslagen van bijeenkomsten en een flyer voor de geplande bijeenkomst op 13 oktober bij Omslag. Wij hopen je belangstelling te hebben gewekt, en je te mogen begroeten op deze bijzondere vredeswerkdag! Om 12 uur beginnen we met een eenvoudige lunch, het programma start om 13 uur!

# Insight dialogue en Gesprek uit de Stilte

door Marlies Tjallingii

Tijdens een internationale cocounselweek (zie ook het verslag van de Streekdag van de MIZUNE in deze Vriendenkring) in Schotland deed ik aan een workshop mee onder de naam: Insight Dialogue. Een methode die ontwikkeld is door Gregory Kramer en die voortkomt uit de leer van de Boeddha. Het is een interpersoonlijke (mindful) meditatie. Het doel ervan is om mijn eigen geest (mind) beter te leren kennen en ook dingen los te laten. Het heeft een eenvoudige structuur met een aantal stappen, die mij helemaal deden denken aan wat we als Quakers doen tijdens een 'gesprek vanuit de stilte'.

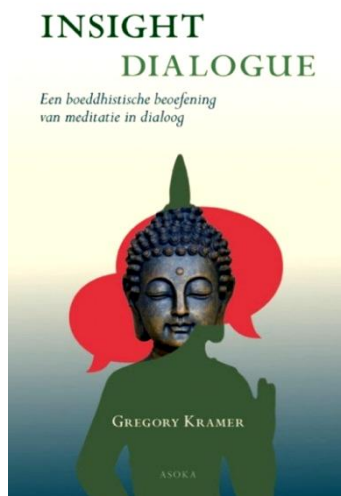
De cyclus die we leerden tijdens de workshop, zijn:

1. Stop met praten, pauzeer
2. Ontspan
3. Open jezelf voor wat er is
4. Vertrouw wat er boven komt
5. Luister aandachtig naar wat er komt
6. Spreek vol vertrouwen de waarheid, onderscheidend wat er gezegd wil worden/ jezelf afvragend: is het OK om dit nu te zeggen?

In mijn aantekeningen die ik ervan maakte, schreef ik in de kantlijn: dit is als een gesprek vanuit de stilte. Daarop heb ik een workshop gegeven, voortbouwend op deze ervaring van de Insight Dialogue, met de Quakermanier van een gesprek vanuit de stilte. Het thema van de hele week was: van ego-centrisch naar eco-centrisch. Dit werd een hele diepe ervaring, met een uitwisseling van ideeën en steeds weer een stilte moment tussen de bijdragen.

De stappen zijn voor mij ook behulpzaam voor het spreken in de wijdings-samenkomst. Hoe kan ik onderscheiden over wat ik met een gesproken woord bijdraag vanuit de stilte en ook: Hoe kan ik onderscheiden of dat wat ik zeg, vanuit een diepere bron komt? Leren van Boeddha en leren van de Quaker methodes komen hier voor mij bij elkaar.

Op internet is er veel te vinden over de methode Insight Dialogue van Gregory Kramer bijv.: <http://www.simsara.nl/insight-dialogue/>



# Zomerdag

van Toon Hermans, uit: 'Van de schaduw en het licht',  
Ingebracht door Frieda Oudakker op de streekdag van de MiZuNe

Nu het nog kan wil ik de zon opvangen met allebei  
mijn handen en van louter levenslust in mijn handen  
wrijven met het goud van de zon ertussen.

Ik zie het veulen uitgelaten rennen in de wei.

Dat red ik niet zo flikflakkerig beweeglijk. Dat kan ik  
niet meer opbrengen met al die deuken in mijn chassis.

Maar vandaag laat ik mijn ziel los en sneller dan duizend  
veulens en kinderlijker nog dan toen ik een kind  
was, gaat ze over heuvelen en snuift de geuren op  
die de zachte lentewind op doet waaïen uit het bloeisel  
op het veld. De knoken worden ouder misschien. Maar  
niet de ziel. Hart en ogen zijn voller dan ooit.

Ik voel dat me de zon van binnen raakt en liedjes op  
roept in mij díe ik al verloren waande. De zomer stuurt  
de kabbelende beek mijn kant op en ze stroomt weer  
door mijn lijf met een kracht die van geen jaren weet.

Dit is het leven zonder tijd dat zindert in de zon die  
nooit veroudert en nooit verjongt.

Ik ben godsblij dat het lieve licht van deze dag mijn glas  
volschenkt tot aan de rand. Lief leven, ik heb geschreid  
om haar in het donker van de nacht, maar nu breng je  
ons weer bij elkaar in het onbeschrijfelijke licht van  
deze zomerdag.



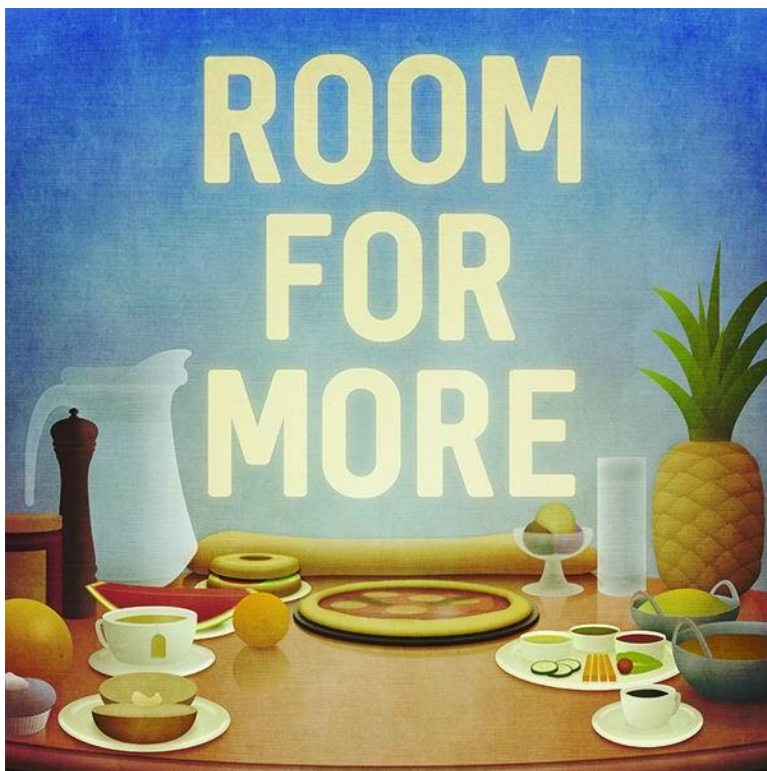
# Quaker Week 2018

*ingezonden door Marielke Nieuwerth -van den Akker*

'Ruimte voor meer' is het thema van de Quaker-week in het Verenigd Koninkrijk van dit jaar. Lokale groepen worden uitgenodigd om in deze week te verkennen wat dat voor hen in alle opzichten betekent. Als Quakers bieden we een tafel die al rijk is aan goede dingen, maar we erkennen dat deze onvolledig is. Wat mist er van de tafel? Hoe kunnen we mensen laten weten dat er ruimte is voor hen? Hoe kunnen we mensen laten zien dat hun unieke perspectieven die ruimte verbeteren? We willen dat iedereen het meeneemt en deelt. Er is ruimte voor meer aan tafel, en we waarderen iedereen die erbij zou kunnen zitten. Onze bijeenkomst rond die tafel verrijkt ons allemaal.

Quaker Week 2018 in het V.K. loopt van zaterdag 29 september tot zondag 7 oktober. Het kan voor ons een mooi voorbeeld zijn om iedereen uit te nodigen om een keer een wijdingsdienst mee te maken en te laten ervaren wat de stilte kan betekenen.

<http://www.quaker.org.uk/our-organisation/support-for-meetings/outreach>



# Wat heeft ons deze zomer geïnspireerd?

*Verslag van Marlies Tjallingii*

De titel voor ons gesprek op de streekdag (26 augustus) in Tiel van de Midden en Zuid Nederlandse Maand Vergadering. In het delen, komt naar voren dat de uitdrukking 'je geraakt voelen' een woord is dat sommigen meer aanspreekt.

De 'ik' in dit artikel is steeds weer een andere ik, we spraken af dat we zonder namen onze bijdrages geven.

In Schotland liep ik langs de rivier de Dee en ben ik op een gegeven moment gaan zitten om naar een bloem te kijken. Er vloog een hommelt langs die bijna niet kon vliegen, deze hommel zat vol met mijten. Ik denk dat ik wel 10 minuten naar die hommel heb zitten kijken. Ik heb nooit eerder zoiets gezien. Later deed ik mee aan een workshop met als titel: "Council of all beings", geïnspireerd door Joanna Macy.



We werden uitgenodigd om ons te verplaatsen in de huid van een wezen uit de

natuur. Ik kroop in de huid van de hommel en voelde hoe de natuur uit zijn evenwicht is geraakt en hoe ik als hommel door mijten geplaagd word. Ik kon stem geven aan de pijn van de hommel.

Op weg naar de meeting luisterden we naar de radio en hoorden we hoe in Roemenië 140.000 varkens op een bedrijf afgemaakt moeten worden, omdat er een Afrikaanse varkensziekte is uitgebroken in Roemenië.

Intelligente en sociale wezens zomaar afgemaakt in grote getale. In Noord Brabant hebben enkele varkensboeren een varkenstoilet voor hun varkens, die zeer goed te trainen zijn in het doen van hun behoeftes op een vaste plek. Sinds de boeren dit hebben ingevoerd hoeven ze geen antibioticum meer te gebruiken (al 5 jaar lang). Hoe voelt het als ik in de huid van de varkens kruip?

Geraakt is anders dan geïnspireerd, wat aanzet om iets te doen. Als ik geraakt word, word ik aan het denken gezet. In een uitzending van 'de Verwondering' werd de waarde van 'alleen zijn' onderzocht. Hoe het je kan versterken om jezelf te zijn. Hoe de veiligheid van 'tot een groep behoren' ook bedrukkend kan worden. Dat heeft veel bij mij naar boven gebracht.

Inspiratie is lastig. Ik heb er veel over nagedacht. Ik heb heel veel liefde

ontvangen, tijdens een fietstocht met zusjes waar ik erg close mee ben. Ik zit veel in de tuin en kijk naar de vogels. Een eksterjong dat gevoed werd; ik ben verbaasd en verwonderd over hoe gevarieerd de taal is die eksters gebruiken: fenomenaal gezeur om eten! Al het moois om me heen, dat is verwondering en dat is voor mij inspiratie.

De zomer, die enorme zomer, ik heb ervan genoten. Ik kon onbekommerd blij zijn met de zon. De negatieve kant daaraan kan ik toch niet verhelpen. Ik hoefde alleen maar te zorgen dat ik het niet te warm kreeg en genoeg dronk. Verder kon en hoefde ik niets, daar was het te warm voor. Ik zat rustig in mijn huis – mede door een zieke hond. Ik heb veel boeken gelezen, over mensen met een warme verstandhouding en zorg voor elkaar. Jaren geleden had ik een steeds weerkerende droom, ik was een baby vergeten eten te geven. Die lag in een klein kamertje, waarvan ik niet wist dat dat er was. Ik ervoer de schrik van het mij realiseren dat daar een baby lag die ik had moeten voeden. Nu begrijp ik dat het ging over het behoeftige kind in mij. Deze zomer kon ik mij onderdompelen in het lezen van boeken met liefdesgeschiedenissen van mensen die liefdevol betrokken en zorgzaam zijn voor elkaar. Ik mag van hulp verlenen, zorgen voor anderen, naar zorgen voor mezelf gaan, zorgen voor die vergeten baby, die voeding nodig heeft, in de vorm van liefde, steun, zorg, betrokkenheid. Nu ben ik aan de beurt. Ik ben de moeder die voor die baby gaat zorgen. Op een Sacred Dance-dag kreeg ik de prachtige tekst van ‘Zomerdag’ van Toon Hermans, die verwoordt prachtig wat een warme zomerdag voor de ziel kan doen. (Zie elders in de Vriendenkring)

Ik kan niet zeggen dat ik geïnspireerd ben, ik ben geraakt door de dood van mijn vrouw Deborah. Wel ben ik dankbaar voor de manier waarop ze is





gestorven, dankbaar voor de jaren die we samen hadden, dankbaar voor alles wat we door hebben gemaakt.

Ik ben alleen, maar niet eenzaam. Ik ervaar een groeiproces, familie en vrienden die er zijn voor mij, mijn zoon die bezorgd is, vriendschap om me heen, warmte van mensen.

Ik werd zeer geïnspireerd door het betoog van een vrouw van de First Nations, die een indrukwekkend betoog hield in een rechtszaak in Vancouver, waarvan we een deel meemaakten. Niet alleen in woorden, maar ook in gebaren maakte ze duidelijk dat we totaal anders zouden moeten denken. Ze nam de rust en de stilte in haar verdediging. Het ging over iets waar de rechter niet over kon oordelen: verbondenheid met het land en met het water in het gebied waar de First Nations leven. De firma Kinder Morgan spande deze rechtszaak aan tegen demonstranten die betoogden tegen het aanleggen van een oliepíjpíjn. Hoewel de rechter aandachtig luisterde kon hij alleen oordelen over het wel of niet staan op het terrein van de oliefirma, waar ze niet op mochten staan, volgens de Canadese wet.

Ik lees op dit moment een boek van Thomas King, zelf First Nations, met als titel: 'The inconvenient Indian'. Het gaat over mensen die vervolgd en verdreven werden van hun grond; er zijn Pacts gesloten die telkens weer verbroken werden. Kinderen werden opgevoed in Christelijke gezinnen en vervreemd van hun eigen taal en cultuur. Ze mochten zelfs niet hun eigen naam houden. Deze arrogantie van ons superioriteitsgevoel dat onze cultuur de beste van de wereld zou zijn, heeft al zoveel schade aangericht! In een workshop van Ego naar Eco, leefden we ons eerst in in een samenleving waar egoïsme centraal staat. Daar overheerst het gevoel van onveiligheid, isolement, eenzaamheid en geweldsdenken. Maar toen we ons verplaatsten in een ecologische samenleving waren er vooral gevoelens van veiligheid, respect, gelijkwaardigheid en verbondenheid. The Inconvenient Indian, de Indiaan die in de weg staat, zoals de waarheid in The Inconvient Truth (een film over de opwarming van de aarde) van Al Gore. Inspirerend zijn de Quaker bijeenkomsten in 't Haagje in Driebergen. Het is een mooie plek in een bijzondere omgeving. Er zijn bijna altijd kinderen. Verder is een bron van inspiratie voor mij een animatie serie: Bojack Horseman; een als mens verkleed paard. Het is een serie grappige verhalen die beginnen 20 jaar nadat hij beroemd was en hij zich realiseert dat hij ongelukkig is. Hoe doen mensen dat: dag voor dag gelukkig zijn? Aan het eind van een opname gaat hij hardlopen en valt dan uitgeput op de grond. Dan verschijnt er iemand die zegt: het wordt gemakkelijker, elke dag gemakkelijker, maar je moet het wel elke dag doen. Bojack zegt: Oké! Het is een serie die gemaakt is voor Netflix en die ook op internet te zien is.

# Mensenrechten en de opkomst van kunstmatige intelligentie

*bron: QCEA blog Isabel Hamilton (American University) en Andrew Lane (QCEA), vertaling Peter van Leeuwen*

De opkomst van AI (Artificial Intelligence) in automatisering en robots kan onze samenleving flink opschudden nu ze zich zo snel ontwikkelt. Potentieel kan het ten goede komen aan onze levenswijze, maar het kan ook gevaar opleveren m.b.t. privacy, discriminatie, wapentuig en meer. De hoogste tijd om na te denken over een ethisch kader om hierbij mensenrechten te beschermen.



Op 10 september 2018 had de Europese Commissie een bijeenkomst om AI te bespreken met spirituele organisaties, waaronder de Bahá'í, boeddhistische, katholieke en protestantse vertegenwoordigers, evenals de Quaker Council for European Affairs (QCEA).

Tijdens de vergadering pleitte QCEA voor regulering van AI om discriminatie te voorkomen op basis van kenmerken zoals ras, religie, seksuele geaardheid en handicap. AI werkt op basis van algoritmen. Als menselijke vooroordelen (al dan niet opzettelijk) terecht komen in algoritmen, kan dit de objectiviteit van computers aantasten en discriminatie versterken. Bij AI gaat het om technologie die denkt, leert en zich aanpast. Wat een uitdaging voor regelgeving!

Een ander punt van zorg is het verlies van banen aan geautomatiseerde machines. Eén studie voorspelde dat 47% van de banen vervangen worden door AI, terwijl een meer algemeen aanvaarde OESO-studie dit op slechts 9% inschatten. Wijdverbreid banenverlies kan gemeenschappen verwoesten. En zoals QCEA tijdens de bijeenkomst zei, maakt de huidige opkomst van extreem-rechts in Europa de komende jaren een bijzonder gevaarlijke timing voor banenverlies.

De Europese Commissie verwacht, dat veel banen niet volledig zullen worden vervangen, maar gedeelde taken gaan worden tussen mensen en

machines. Dit roept natuurlijk vragen op over de aard van het werk in onze samenleving en de noodzaak om het “universele basisinkomen” in overweging te nemen.

Een deelnemer uitte zijn bezorgdheid over voorstellen dat machines rechtspersoonlijkheid krijgen. De mensen die deze machines maken, mogen de verantwoordelijkheid voor de gevolgen van hun acties niet ontlopen waardoor ze buiten schot zouden kunnen blijven. Daarnaast riepen verschillende geloofsgroepen de bezorgdheid op dat het mondiale zuiden (met name Afrika) achterblijft en niet wordt meegewogen bij de ontwikkeling van een wereldwijd ethisch kader.

Andere mensenrechtenkwesties waarbij AI betrokken is, zijn dodelijke autonome wapens zoals “killer robots”, implicaties voor de privacy (zoals gezichtsherkenningssoftware) en risico's voor de vrijheid van meningsuiting als regeringen AI gebruiken voor het surveilleren op internet.

### **Financiering van militaire Artificial Intelligence**

Het Europees Defensiefonds (2021-27) zal de EU-financiering voor wapenonderzoek exponentieel verhogen en er is geen specifieke uitsluiting voor dodelijke autonome wapensystemen. QCEA riep op tot beperkingen voor de ontwikkeling van AI-systemen die mensen kunnen doden zonder



menselijke controle. De ethische commissie moet serieus overwegen hoe mogelijke EU-financiering voor de wapenindustrie kan worden voorkomen voor de ontwikkeling van dit soort autonome wapens.

### **Europa's positieve bijdrage**

De grote spelers in de AI, China en de VS, laten een ethische kloof achter die de EU zou kunnen vullen. China heeft weinig belangstelling getoond voor ethische overwegingen en de VS lijkt op dit moment uitgeschakeld. Sommigen hebben gezegd dat het te laat is voor de EU om een leidende positie in te nemen ten aanzien van AI, terwijl de rest van de wereld voorop is gerend. De Europese Commissie is het daar echter niet mee eens. Op een aantal specifieke AI gebieden is snelle vooruitgang geboekt, en Europa heeft het voordeel van goede onderzoekslaboratoria en veelbelovende

startup AI-bedrijven. Een Europees ethisch kader voor AI zou in sommige delen van de wereld welkom zijn en zou de wereldwijde standaard kunnen worden. Daarom is betrokkenheid hier in Brussel voor organisaties die geïnteresseerd zijn in AI een must.

Bij gebrek aan wereldwijd beleid, is AI een voorbeeld van hoe de Europese Unie waarde kan toevoegen. Landen moeten samenwerken om een kans te hebben om wereldwijde technologische ontwikkelingen te reguleren.



### **Volgende stappen voor de EU**

Een deskundigengroep op hoog niveau ontwikkelt richtsnoeren voor het gebruik van AI in Europa, aan de hand van een verklaring van de Europese Groep voor ethiek in de wetenschap en de nieuwe technologieën. Eén van de voorstellen die in overweging worden genomen, is dat bedrijven in de particuliere sector zich moeten aansluiten bij een ethisch handvest. Particuliere bedrijven staan positief tegenover ethische richtlijnen, maar sommigen vrezen dat dit de aandacht weghoudt van harde wetgeving en regelgeving. Op dit moment begrijpt de Europese Commissie dat er behoefte is aan zowel ethiek als regelgeving.

Meer gedetailleerde EU-voorstellen zullen worden ontwikkeld over de ethiek van AI tegen december 2018 met een consultatieproces dat loopt tot maart 2019. Gezien de enorme potentiële impact van AI, moet dit een openbare raadpleging zijn, maar zal wel onopvallend blijven. Iedereen kan echter toetreden tot het EU-overlegplatform over AI, de AI-alliantie. U kunt vragen plaatsen en zien wat ambtenaren hebben geschreven.

Het AI-moment van Europa is nu, maar het mag zijn beste troef niet vergeten - de fundamentele waarde van het beschermen van mensenrechten.

# Grensbijeenkomst 7-9 september

*Door: Thea Droog, Rita & Pieter Ketner en Martine Kuipers, Dick Meijaard,  
Frieda Oudakker.*

Deze keer was Duitsland aan de beurt om ons te ontvangen.

We kwamen bij elkaar in de JUGEND AKADEMIE, tussen Keulen en Bonn. Een prettig ruim en verzorgd gebouw, lekker eten, fijne mensen, mooie omgeving, prachtig weer. Fijn om weer veel vertrouwde gezichten terug te zien. Het voelde als een kleine vakantie aan het einde van de zomer. We waren met Quakers uit Duitsland (natuurlijk), België, Groot-Brittannië, Ierland, Frankrijk en Zwitserland. Nederland was vertegenwoordigd met negen mensen.

Na een eerste uitgebreide, verzorgde maaltijd heette Janet Kreysa ons op vrijdagavond welkom. Nu écht voor de laatste keer in deze rol, zoals ze zei. Zij zette op een zorgvuldige, ontspannen en lichte manier de toon het weekend. Tijdens haar algemene informatie over de organisatie van het weekend en over het thema en de inleider, was er tussendoor persoonlijke aandacht door korte vragen: wie zijn voor het eerst op een grensbijeenkomst? Aandacht voor de langst deelnemende Quakers (onze Pieter en Kurt Strauss). Voor de aanwezige groep jongere mensen, naast de ouderen. Mensen met verschillende nationaliteiten en talen. Die aandacht en zorgvuldigheid voelde ik ook in de manier waarop Janet gedurende het weekend soms even terloops de Quaker afspraken over omgang met elkaar en het onderwerp benoemde.

Na haar inleiding speelden Stephan Mann en Uta Krauss op hun viool. Dit diende als voorbeeld van het thema, door de manier waarop ze ieder hun eigen stuk muziek samen speelden, heel verschillend, maar toch in **gelijkwaardigheid**. Het bespreken van het indringende thema van deze bijeenkomst, **'The Testimony of Equality'**, was soms indrukwekkend. De informatie kon soms schokkend zijn, bijvoorbeeld dat armoede economisch gewenst is en politiek wordt georganiseerd. Door lage lonen voor de arbeiders kan de export uit de industrielanden groeien. Tegelijk wordt daarmee ook de armoede geëxporteerd, omdat lokale handelaren in de ontvangende landen door de lage prijzen van de geïmporteerde goederen juist zelf inkomen verliezen. Dus armoede hier en dáár.

Toch voelde het thema niet zwaar. De opzet van het programma bracht het onderwerp dichtbij. Het gesprek werd vaak naar persoonlijke ervaringen gebracht. Ik voelde daardoor mijn betrokkenheid. Als het onderwerp groot is en ver weg blijft verzand ik soms in een gevoel van tekortkoming en machteloosheid. Nu ervoer ik de kracht van mijn manier van mij inzetten.

Wél is het duidelijk dat het veel tijd zal kosten, voordat er in de wereld sprake kan zijn van echte gelijkwaardigheid, juist omdat het over de houding van ieder mens gaat, over het overstijgen van persoonlijke voor(oor)delen en voorkeuren. (*Frieda Oudakker*)

Naar de Grensbijeenkomst gaan is voor mij iedere keer weer een grote vreugde: goede vVrienden zien, boeiende gesprekken, soms verrassingen en vooral .... helemaal mezelf zijn.



Sommigen van jullie weten wel, dat ik in Engeland geboren ben en daar tot mijn zesde heb gewoond. De consequentie is ook dat ik een dubbele nationaliteit heb. Dagelijks speelt dat allemaal geen rol, ben ik gewoon Nederlander in Nederland. Op de Grensbijeenkomsten komen veel Vrienden met een combinatie van nationaliteiten door geboorte, huwelijk, werk of migratie. Daar ben ik bepaald geen uitzondering en dat geeft me juist het vrije gevoel van helemaal mezelf te kunnen zijn, Engels en Nederlands tegelijk. Ik voel me in dat gezelschap helemaal senang. Ik vind het ook boeiend om te ervaren hoe bij andere Vrienden hun specifieke combinatie of mix doorwerkt en wat dat voor effecten heeft. Vooral nu de brexit aan de gang is, wordt er veel over gepraat. Vier Vrienden hebben inmiddels een ander paspoort of zijn er mee bezig. (*Martine Kuipers*)

Amsterdamse impressies: Op vrijdag 7 september vertrok de ABRD (het Amsterdam Bordermeeting Reizigers Duo) bestaand uit Thea en Dick voor de 2<sup>e</sup> maal naar een Bordermeeting, ditmaal naar Duitsland. De reis viel mee: een vlotte Intercity en een minder vlotte tram brachten ons naar de Schwadorf halte alwaar 1 telefoontje genoeg was om door mede Quaker Ernst opgehaald te worden voor het laatste stukje transport naar de Jugend Akademie Walberberg. Gastvrij onthaal, veel herenigingen met inmiddels ook weer ouder geworden vrienden en een verzorgde maaltijd stonden garant voor een goede start. Dezelfde avond nog met elkaar kennismaken onder leiding van onze gastspreker, vormde tegelijkertijd de inleiding tot ons thema dit weekend: 'Testimony of Equality: where do we as individuals stand?' (*Dick Meijaard*)



Wat gebeurt er als je in een zaal de stoelen in twee concentrische cirkels zet en de mensen nemen daarop plaatst met de gezichten naar elkaar toe? Er vormen zich tweetallen. Geef iedereen een lijst met beweringen/stellingen (over het thema), dan gaan die tweetallen met elkaar redeneren, of ze elkaar al kennen of niet. Zo was de opzet van Stephan Mann (onze gastspreker). Hij gaf er nog een extra draai aan, door na 5 minuten de buitenste cirkel van mensen een stoel naar links te laten schuiven, en na weer 5 minuten de binnenste cirkel een stoel verder naar rechts. Dat gaf heel nieuwe tweetallen. Na een half uur was alle terughoudendheid gebroken en had de voorbereidingscommissie te maken met een opgewekte, ontspannen groep Quakers.

Enkele voorbeelden van de stellingen:

- *Hiërarchische structuren in bepaalde beroepen vormen geen belemmering voor gelijkheid.*
- *Gelijkheid in relaties tussen partners kan alleen bereikt worden als alle plichten en taken gelijkelijk worden gedeeld.*
- *Ouderen hebben zekere voorrechten, is dit ongelijkheid? (Thea Droog)*

Op zaterdagmorgen sprak Stephan Mann over “Hiërarchie en gelijkheid” aan de hand van eigen ervaringen in verschillende episodes uit zijn leven. Hiërarchie op elite school, in zijn familie, maar ook in socialistische staten, waar het totalitaire systeem leidde tot ongelijkheid.

Ons economische systeem is voorbeeld van het creëren van ongelijk-(waardig)heid. Absolute gelijkheid in een maatschappij kan/zal niet snel bereikt worden, maar we kunnen wel naar streven naar gelijkwaardigheid en ons getuigenis blijven uitdragen.

Na een heerlijke wandeling kwamen we zaterdagmiddag in 3 subgroepen bijeen. Iedere groep kreeg 2 korte inleidingen, waarover gezamenlijk en/of in 2-tallen gesproken werd en de uitkomsten op een poster geschreven. De 6 inleiders waren:

- *Kajo Mentges: Some aspects of poverty in Germany*
- *Tony Weekes: Why is there so much inequality*
- *Jenny Hellstroffer: What is inequality – and why bother?*
- *Martin Touwen: Roots of equal dignity*
- *Andrew Lane: Inequality and race*
- *Phil Gaskell: An unexpected life*

In onze (*Frieda's & Pieters*) groep gaf Kajo een overzicht van toenemende armoede in Duitsland. Er is grote inkomsten ongelijkheid. Het percentage mensen dat onder de armoede grens leeft is hoog en neemt toe

ondanks dat de werkeloosheid daalt. En dat terwijl Duitsland een van de rijkste landen ter wereld is. Ook de vaak slechte positie van ouderen en werkelozen werd genoemd. De katholieke ethicus Friedhelm Hengstbach zei eens: “De immense en steeds toenemende armoede in rijke landen en de grote tweedeling tussen rijk en arm, dit alles is geen natuurlijke gebeurtenis, maar “Economisch gewenst en politiek georganiseerd”.

Deze economische ongelijkheid gaat gepaard met sociale ongelijkheid (geen deelname meer aan de maatschappij) en vaak ook met discriminatie (ras, gender, geloof). Veel van wat Kajo ons liet zien is vergelijkbaar met de situatie in Nederland. Martin Touwen sprak over de geestelijke dimensie van gelijk-waardigheid en liet ons in tweetallen onze eigen ervaringen vertellen a.d.h.v. de vragen: Wanneer heb je ervaren dat een situatie ineens veranderde, waardoor kwam dat? Wanneer heb je zelf te maken gehad met ongelijkheid? Sinds de begin jaren van de Quakerbeweging speelt het getuigenis van gelijkwaardigheid een belangrijke rol. Als we ervan uitgaan dat ieder van ons de Leiding van de Geest/Licht/God .....kan ervaren en geloven in “Dat van God in ieder mens”, dan is voor ons iedereen (ieder mens op de wereld) van gelijke waarde (“equal dignity”). Dit te ervaren geeft de kracht om ons te veranderen en te transformeren.

In mijn groep (*Rita Ketner*) liet Andrew Lane ons meedenken over Ongelijkheid en Ras. Groepsidentiteit werd pas 400 jaar geleden gedefinieerd bij het begin van het overbrengen van 3 miljoen Afrikanen als arbeidskrachten naar De Nieuwe Wereld. Ondanks dat verleden gaat het in deze gespreks-groep over onze mening in het heden. In tweegesprekken over een stelling moesten we die kort formuleren. Als eerste voor welke ‘anderen’ onze opvoeders ons gewaarschuwd hadden. Mijn gesprekspartner, een van de jonge Duitse Quakers, vond dat ze weinig gewaarschuwd was. Ik ook wel, maar in mijn jeugd in Brabant waren katholieken toch wel ‘anders’ dan wij protestanten. Er was eigenlijk weinig contact, en vooral later was duidelijk dat je geen Katholieke vriend moest krijgen.

Bij de tweede stelling ging het over een situatie in ons leven waar we iets heel anders verwacht hadden. Waar we warmte hadden verwacht, bleken mensen heel erg ongeïnteresseerd en ontkennend te zijn. Dat overkwam mijn scholier in haar recente schooluitwisseling en mij vroeger op de kleuterschool. Die gevoelens opnieuw beleven, dat was een ‘eye opener’. Ja, zo kunnen anderen ons ook ervaren.

De inmiddels traditionele ‘social’ evening op zaterdag, met muzikale en orale bijdragen van diverse Vrienden, sloot de dag op vrolijke wijze af. Zondagmorgen, na een korte zakenvergadering, deelde Kurt Strauss (88 jaar) met ons zijn gedachten en ervaringen over gelijkheid. Kurt kwam in

1939 met een “Kindertransport” naar Engeland. Nu vertelde hij mij (= Martine Kuipers), dat ook zijn broer en zijn vader en zijn moeder ieder afzonderlijk in uiteenlopende acties met hulp van de Quakers in 1939 veilig naar Engeland zijn gekomen en daar herenigd. Hij zei o.a. dat als je gelooft, zoals hij, dat wij allen kinderen van God zijn dan is het vanzelfsprekend dat ieder gelijkelijk ons respect verdient en dat iedereen dezelfde kansen wordt geboden. En niemand mag gediscrimineerd worden op welke gronden dan ook. En tenslotte, misschien wel het belangrijkste: we moeten van iedereen houden zoals we van onszelf houden. Dat is een gelijkwaardigheid waar we wél controle over kunnen uitoefenen. Op veel plaatsen neemt intolerantie, discriminatie, homofobie en xenofobie toe en zien we vergelijkbare tendensen van grove ongelijkheid als die in de vorige eeuw, die toen leidden tot de tweede wereld oorlog Kurt benadrukte dat onze getuigenis van gelijkwaardigheid dringender is dan ooit te voren.

We eindigden met een stil samenzijn. Na de lunch ging ieder zijns/haars weegs vol stof om over na te denken. Het was fijn om dit weekend mee te mogen meemaken; om oude vrienden terug te zien en nieuwe te leren kennen. Wat een voorrecht om zo samen te kunnen komen en elkaar te bemoedigen. (*PieterKetner*)

“Gedurende het weekend bleek het Testimony of Equality een taai onderwerp. Vooral de lastig te vatten definitie van het begrip Equality en het feit dat Inequality voor een aantal onderwerpen een in de maatschappij veranderd gegeven lijkt, maakten al te optimistische eindconclusies voor mij moeilijk. Natuurlijk zal ieder weldenkend mens het er mee eens zijn dat Inequality op basis van ras, religie, seksuele voorkeur verwerpelijke standpunten zijn. Maar vrijwillig afstand doen van salaris om zodoende inkomensgelijkheid te bevorderen, of indirect: progressieve belasting heffen als niet iedereen vrijwillig een gedeelte van zijn salaris wil inleveren (de meer-verdieners zwaarder belasten dan de minderverdieners om alsnog inkomensgelijkheid te realiseren) is geen populair standpunt. Kom daar maar eens mee aan tijdens de verkiezingen. Een aantal sprekers legde, emotionele getuigenissen af van de Inequality waar zij zelf mee geconfronteerd werden en nog steeds worden. Noem het naïef maar ik wist niet wat ik hoorde. En dat gaf voor mij wel een heldere eindconclusie. Equality: ik weet waar ik als individu sta. Ik doe mee!” (*Dick Meijaard*)

*N.B. Van alle voordrachten is een Engelse en Duitse versie beschikbaar. Vrienden die geïnteresseerd zijn kunnen zich met Pieter Ketner in verbinding stellen. [p.ketner@upcmail.nl](mailto:p.ketner@upcmail.nl)*

# Walk of Peace in Zwolle

*door Henk Blom van het Vredesplatform Zwolle*

Een van de mooiste activiteiten in de Vredesweek was de 'Walk of Peace' op donderdag 20 september georganiseerd door het Vredesplatform. Deze Vredeswandeling vanaf het Monument aan het Ter Pelkewijkpark langs een aantal historische monumenten in de binnenstad was een bijzondere belevenis. Ontvangst bij het startpunt met soep, koffie thee en nog meer gaf al een verbroedering van de deelnemers. Zij ontvingen een rugzakje en een prachtig uitgevoerd routeboekje met informatie. Na een welkom en een voordracht van een speciaal voor de vredesweek gemaakt gedicht door de Stadsdichter gaf een jong meisje bloemen aan de deelnemers om deze onderweg op verschillende plaatsen neer te leggen. In groepjes ging men op weg. Bij de Sassenpoort – ooit gevangenis – vroeg Amnesty International aandacht voor een onschuldig opgepakte Oeigoerse studente. Bij de Synagoge werden de verschrikkelijke ervaringen verteld van Selma Wijnberg in de Tweede Wereldoorlog. Bij een huis aan de Buitenkant gaven daar aangebrachte 'Stolpersteine' (struikelstenen) aanleiding om stil te staan bij Sara Bilderbeek, die met haar ouders uit de woning daar was opgepakt en vermoord in Auschwitz. Bij het Hopmanhuis – voormalig pakhuis – werd het verhaal verteld van een klein zwart meisje, dat in de VOC-tijd op een schip gevonden was en – zou men kunnen zeggen – waarschijnlijk als eerste 'bootvluchtelingetje' in Zwolle was opgenomen. In de Lutherse kerk zaten we in stilte bij een kleine foto-expositie van kinderen in een AZC en tenslotte vroeg op de Grote Markt de 'Klimaatmadonna' aandacht voor het milieu. Op het Grote Kerkplein eindigde de Walk of Peace bij de voorvader van alle generaties het beeld van Adam gemaakt door Rodin. Het was een indrukwekkende tocht, die veel stof tot nadenken gaf.



*Marlies Tjallingii leidt een groepje in de Walk of Peace in Zwolle*

# Plain Quakers

door Dick Meijaard

Enige tijd geleden heb ik de jaarvergadering van de plain quakers bezocht in York, Engeland. In het boekje 'De Quakers' van Mari-anne IJspeert (dat bijna over alle aspecten en vragen van het Quaker zijn wel iets zinnigs te zeggen heeft) kunnen we lezen dat de Quaker groeperingen onder te



verdelen zijn op twee hoofddimensies: van geprogrammeerd naar ongeprogrammeerd en van christologisch naar universalistisch. Van de ongeprogrammeerde universalistische groep zijn de Quakers in Nederland een voorbeeld, van de ongeprogrammeerde christocentrische groep zijn de Plain Quakers een (schaars) voorbeeld. Deze Plain Quakers komen in Europa weinig voor: in het Verenigd Koninkrijk is er een kleine groep (een paar vrienden in Schotland en 2 a 3 vrienden in Essex, Engeland). Buiten de UK is mij geen Plain Quakers groep bekend in Europa. Aangezien de Plain Quakers uit de UK geen lid van de Britse Jaarvergadering zijn, is het lastig om ze terug te vinden. Enkele individuele leden hebben zich aangesloten bij de Ohio jaarvergadering. Plain (eenvoudig) in taal-gebruik, plain (eenvoud) in levenswijze en een sterk christelijke geloof waarin Jezus Christus centraal staat zijn kenmerken van deze groepering, die zichzelf ook wel 'Primitive Quakers of Friends in Christ' noemt. Dit laatst onderstreept de band met de Conservative Friends uit de regio Ohio, Iowa in de Verenigde Staten. Deze Conservatieve Vrienden trachten zo veel mogelijk de oude waarden en levenswijze van de Quakers uit 1700 vast te houden en lijken daarmee sterk op de Amishen uit dezelfde regio.

(Meer informatie: <http://www.ohioearlymeeting.org/>)

Aanzien de Plain Quakers niet zo bekend zijn, hierbij enige toelichting: "Wij Plain Quakers zoeken verbondenheid en vriendschap met een ieder die God liefheeft en die Christus Jezus in deze tijd en in deze generatie vertegenwoordigt door middel van geloof, verklaring en getuigenis zoals alle ware Vrienden dit vanaf het begin hebben gedaan. We proberen ons leven in volledige trouw aan Christus te leven, zoals ook de eerste Vrienden dat 350 jaar geleden deden. Net als zij, leggen wij getuigenis af tegen en verwerpen wij alle vormen van geweld en wreedheid, of dit nu wreedheid is in ijdele sporten, wrede landbouwmethoden, dieren in circussen, vivisectie, slavernij, oorlog, abortus, doodstraf, persoonlijke geweld etc.

Onze overtuiging is dat al deze zaken indruisen tegen de Geest van Christus waardoor wij geleid worden. We geloven dat wij geroepen zijn om een leven dat eerlijk, moreel rechtschapen, eenvoudig, ongeunsteld, simpel en onderdanig is te leiden, verstoken van luxe, hebzucht, buitensporigheden en uitbuiting. We geloven dat we in harmonie met de schepping dienen



te leven en dat er in ieder mens een klein zaadje van het Goddelijke aanwezig is. God heeft ons een vrije wil gegeven zodat we de keuze hebben dit zaadje te negeren en niet te laten ontkiemen of om te luisteren naar de stille stem van God in ons. Deze stem kan ons aanmoedigen door de Heilige Geest in ons is en door het inwaarts licht van Christus in ons te laten schijnen en ons naar een betere levenswijze te laten leiden. Christus is licht in de wereld geworden, toont ons onze duisternis, brengt ons tot berouw, bevrijdt ons van onze zonden, verenigt ons met hem en met elkaar, en stelt ons in staat een leven van gehoorzaamheid aan hem te leiden."

De Plain Quakers hebben op de 25<sup>e</sup> van de 8<sup>e</sup> maand hun Jaarvergadering gehouden in het Meeting house in Acomb, York, UK. De vertegenwoordiger vanuit Schotland was aanwezig, evenals iemand van de maandvergadering van Birmingham, een attender vanuit Newcastle en een attender uit Amstelveen. Wat mij vooral opviel is dat de 'meeting for worship' (wijdingssamenkomst) niet strikt aan tijd gebonden is zoals bij ons in Amsterdam: daar is het na een uur voorbij en staat de deurwacht op, om aan te geven dat de meeting is afgelopen. In York bleven we zitten tot één van de aanwezigen voelt dat het tijd is om te stoppen. De meeting in de ochtend nam ruim anderhalf uur in beslag en de meeting in de middag kwam ver over de twee uur. Er werd minder gesproken dan in Amsterdam. Tijdens de 'meeting for worship' s' middags werd er wel gebeden. Eén van de aanwezige vrienden ging op zijn knieën en ging hardop in gebed. Later werd me uitgelegd dat het de bedoeling is dat alle overige aanwezige deelnemers dan gaan staan tot het gebed beëindigd is. Weer wat geleerd. Verder werd er opmerkelijk weinig geklaagd over het gebrek aan belangstelling en aantal deelnemers, maar waren de aanwezigen vooral doende om de verbondenheid en vriendschap met de vrienden die er wél waren, te beleven. Een eenvoudige doch voedzame maaltijd werd gezamenlijk genuttigd. Wat op mij de meeste indruk hebben gemaakt zijn hun positieve instelling en hun openheid waardoor een verbintenis met elkaar snel tot stand komt. (Meer informatie over de Plain Quakers in de UK: <https://plainquakers.org>)



# Quaker Arts Network.

2 september 2018 in Londen.

door Erik Dries

Niet dat ik me een kunstenaar voel, maar uit nieuwsgierigheid had ik me opgegeven om te gaan naar de jaarlijkse algemene vergadering van QAN. Bestaat nu zo'n vijf jaar maar voor meer geschiedenis moet je naar de website. Welke mensen zouden daar zijn, welke kunsten, wat is het doel van die club, wat is de relatie tussen Quakers en kunst.?

Er waren ongeveer 25 mensen, schrijvers, dichters, zangers, muzikanten, schilders, performers. Behalve uitwisselen, kennismaken en doordenken was het ook de bedoeling dat er leden aan het bestuur toegevoegd zouden worden en om geldzaken te bespreken. Onder andere John Lampen is nu een van de toegevoegde leden. John is een bijzondere man, schrijver, ontwikkelingswerker, en is in de roerige tijden bewust gaan wonen op de grens van vechtende partijen in Ierland. Maar het bestuur heeft meer ondersteuning nodig. Waar vind je kunstenaars die ook nog praatjesmakers en regelneven zijn?

Het lijkt mij enorm goed dat het netwerk bestaat. Ze helpen individuen om elkaar te vinden en geven praktische tips voor het organiseren van tentoonstellingen etc. Maar belangrijker nog denk ik dat het fenomeen kunst en quaker doordacht wordt. De Swarthmore Lecture 2018 ging ook over kunst. Online te lezen en in Haagse Quakerbibliotheek te vinden.

Tijdens de geldzaken en ledentoestanden heb ik door het prachtige Friends house en haar restaurant en boekwinkel gezworven. Na een matige lezing lieten mensen iets van hun kunsten zien. Echt mooie gedichten en muziek, en een geweldige performance van een Quaker-diëtist-performer, over de relatie voeding/gezondheid/obesitas/eenzaamheid/vrouwenkracht.

Een gedichtje naar aanleiding van dit weekend:

*Quakers hebben gaven vrijwel allemaal;  
Prent muziek toneel taal  
Deze talenten hebben waarde  
Je bent maar één keer zo op deze aarde*

*Bij quakers onderscheiden we voor het gemak  
Een mystieke en activistische tak*

*En we onderscheiden proces en product  
De weg en het resultaat, al dan niet gelukt -*

*Wat is dan de vrucht van het proces?  
Open staan, open gaan is de les!  
En je wordt trots én bescheiden, groot én klein;  
Je leert relativerend te zijn  
Je tracht het mystieke verbeelden, te bewoorden,  
Als blinden die het geheim zingen hoorden...*

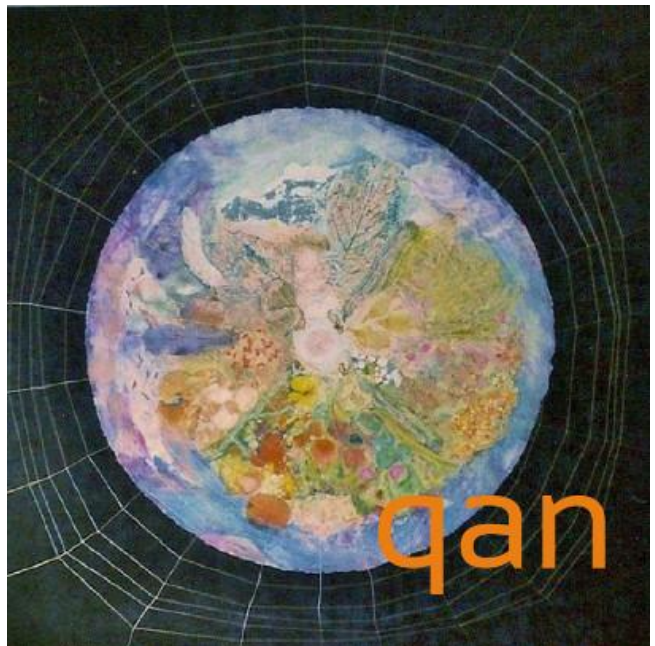
*En wat kan je met het resultaat?  
Het blijkt zelf actie  
of ter ondersteuning van de activist  
Die vecht voor vrede,  
of tegen de racist.*

*Gebruik kunst om de waarheid te spreken  
Tegen de mensen met macht  
Een cirkel van zwijgen te doorbreken  
Verduidelijk de pijn en de klacht...*

*Dát en meer nog  
(voeden, inspireren  
bemoedigen, mobiliseren)  
Is de kracht van kunst  
Een kracht in velen*

*...  
Die we nog beter kunnen leren  
En beter kunnen delen*

Quaker Arts Network  
Website:  
<http://quakerarts.net/>  
Facebook: Quaker Arts  
Network



# Moderne slavernij in de National Geographic.

door Peter van Leeuwen

In het Quaker Centrum in Den Haag zag ik een National Geographic liggen van vijftien jaar geleden. Het hoofdthema, naast fotoreportages over zebra's en de oorlog in Irak, was het lot van tientallen miljoenen moderne slaven. Na de presentatie op de afgelopen Algemene Vergadering laat dit thema me niet los en valt het me steeds meer op als erover geschreven wordt. En het aantal slaven lijkt de afgelopen vijftien jaar alleen maar groter geworden: van 27 miljoen naar 43 miljoen volgens de schattingen. Komt dat doordat het wegwerpartikel, een mens, alleen maar goedkoper is geworden door het overaanbod van kwetsbare mensen? Toch was de prijs waarvoor de 17 jarige Victoria indertijd binnen twee jaar 10 maal doorverkocht werd als slaaf/prostitutie, maar zo'n 1500 euro. De bordeelhouders, groothandelaren in dit menselijk vlees, hadden zelfs de neiging hun misdaad te ontkennen: "Is het een misdaad vrouwen te verkopen? Ze verkopen toch ook voetballers?"



Met een vals voorwendsel als een baan in het westen, werd Victoria gemakkelijk gelokt. Eenmaal over de grens viel ze direct in handen van een bende, die haar sloeg, verkrachtte en haar de weinig bezittingen afnam. Victoria was “schuldslavin” geworden.



Door heel hard “werken” zou ze zich weer vrij kunnen kopen, wat door manipulatie altijd weer onmogelijk gemaakt werd. Bij de vele voorbeelden die in de National Geographic beschreven en soms gefotografeerd werden, zaten ook kinderen die als slaaf geboren waren in families van slaven, kinderen die bij gebrek aan geld verkocht waren, enzovoorts.

Wat moet ik hier nu mee? Het werd ons afgelopen mei al duidelijk dat diverse soorten hedendaagse slavernij ook in Europa en in Nederland bestaan. Er is weinig fantasie voor nodig om me voor te stellen, wat er kan gebeuren in de chaos van bootvluchtelingen en andere migranten die de oversteek naar Europa wagen, langdurig in kampen terecht komen, waar kinderen zomaar “verdwijnen” en onderling ook financiële schulden uitgespeeld worden.

**Nederland: Het geschat aantal mensen dat in moderne slavernij leeft is 30.000**

Quakers hebben er historisch altijd een punt van gemaakt zich tegen slavernij in te zetten. Hoe stellen wij ons op bij die “vierde slavernij golf” (term van Kevin Bales)? De problematiek is veelomvattend en er is ook deze glijdende schaal: van vormen van gedwongen arbeid naar dwangarbeid tot en met regelrechte slavernij. Daarin zijn medemensen tot “bezit” gemaakt en worden na gebruik afgedankt en weggegooid. Zijn er, met ons kleine groepje Vrienden in Nederland dingen die we kunnen doen om ons steentje bij te dragen?

We hebben Kevin Bales inmiddels gevraagd om praktisch advies hoe we zogenaamde “slave-free cities” in Nederland kunnen bewerkstelligen zoals hij dat in Nottingham voor elkaar gekregen had. Het Haagse VredesInitiatief (o.l.v. Willem Furnee) hoopt volgend jaar weer een symposium over moderne slavernij te organiseren waarbij dan ook de Nederlandse situatie meer nadruk zal krijgen. We hopen dat de Nederlandse Vrienden ook QCEA kunnen aansporen om de Europese dimensie van mensenhandel en slavernij meer aandacht te geven. Echter, verdere ideeën blijven meer dan welkom!

# Online cursus voor zorgverleners

door Charles Tauber

Beste collega's en vrienden,  
We zijn verheugd om aan te kondigen dat onze eerste online cursus nu op onze website en



CW/WPP



elders is gepubliceerd. Het is een zelfgestuurde cursus in de 'Pragmatic Empowerment Training (PET)' -serie. Het gaat om de zorggever-client relatie en de zelfzorg. De link naar de cursus is <http://www.cwwpp.org/course-1-the-caregiver-client-relationship.html>. De cursus is volledig gratis. Het is bedoeld voor iedereen die werkt met getraumatiseerde mensen, dat wil zeggen asielzoekers en vluchtelingen, minderheidsgroepen en kwetsbare mensen van welke aard dan ook. Het is bedoeld voor leden van de gemeenschap zelf en voor degenen die hen helpen. Het volgen van de cursus vereist geen vooropleiding van welke aard dan ook. Mensen kunnen de cursus volgen door geschreven tekst te lezen, door audio-opnamen te beluisteren en door video's te bekijken. Wil je deze link doorgeven aan elke persoon en groep waarvan je denkt dat deze er baat bij kunnen hebben.? Vertel ons alsjeblieft wat je van de cursus vindt en hoe we deze kunnen verbeteren. We verwelkomen vertalingen ervan in verschillende talen. Neem hierover contact met ons op. We verwachten dat de volgende cursus in de serie over interpersoonlijke communicatie en groepscommunicatie ergens in de lente uit zal komen. We kijken er naar uit van je te horen.

Een interview dat ik gisteravond gegeven heb voor Shrink Rap Radio:

<https://www.youtube.com/watch?v=c5lwz9u1ywc&feature=youtu.be>

Bijdragen voor het werk van Charles zijn van harte welkom en heel erg nodig: NL94 TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds, Quakers, te den Haag.





# United Religions Initiative.



*door Erik Dries*

In de vorige Vriendenkring stond een niet bedoeld stukje over het United Religions Initiative. Toch wil ik graag nog wat delen over deze beweging. Ik ben sinds kort betrokken bij Interreligieus Beraad Segbroek ( dat is een wijk in Den Haag), en van daaruit ook bij een Coöperatie Cirkel Vertrouwenspersonen, die 30 vertrouwenspersonen in de wijk begeleid.

Beide clubjes zijn onderdeel van United Religions Initiative (afgekort: URI, fonetisch: you are I). Hieronder enige informatie van het internet en uit brochures over deze wereldwijde beweging, die 29 september 2018 haar 15 jarig bestaan in Nederland vierde.

Het United Religions Initiative (URI) – opgericht in april 2003 – is een groeiende interreligieuze grassroots gemeenschap. En dat is denk ik het verschil met de wereldraad van kerken.

Doel: het stimuleren van duurzame samenwerking; het beëindigen van religieus gemotiveerd geweld en het realiseren van culturen van vrede, gerechtigheid en heelwording voor de Aarde en alle levende wezens. Sinds juni 1996 hebben duizenden mensen meegewerkt aan de totstandkoming van URI.

Het is een organisatie gebaseerd op gemeenschappelijke spirituele waarden en gericht op het welzijn van iedereen. Mensen afkomstig uit verschillende culturen en tradities zetten zich in voor een organisatie, die bestaat uit zelfstandig opererende lokale groepen (Coöperatie Cirkels) die wereldwijd verbonden zijn.

Verspreid over de gehele wereld werken vrouwen en mannen van verschillende religieuze, spirituele en inheemse stromingen en tradities aan de totstandkoming van duurzame wereldwijde samenwerking. De oprichting van URI versterkt de hoop en het uitzicht van mensen op een betere wereld. Het is een wereld waar de waarden en lessen van de grote wijsheidstradities mensen tot gids dienen en waar mensen elkaars geloof respecteren. Een wereld waar gewone mensen vanuit hun geestelijke rijkdom en passie samenwerken aan heelwording en een hoopvolle toekomst ten behoeve van onze wereldgemeenschap. Under Construction!

## **Wat doen we?**

Wij initiëren en ondersteunen bijeenkomsten die ons doel vorm geven. Wij helpen mensen om een coöperatie cirkel op te zetten. Wij zijn op allerlei fronten zichtbaar in de samenleving.



## **Waarom Wij?**

Wij zijn mensen die verschillende geloven belijden en spirituele tradities aanhangen. Wij zijn er van overtuigd dat we door nauw samen te werken, een bijdrage kunnen leveren aan een vreedzame samenleving waar respect en tolerantie de boventoon voeren.

## **Maak een Coöperatie Cirkel**

Coöperatie Cirkels (CC) brengen mensen uit diverse religieën, spirituele expressies en inheemse tradities samen. Het zijn minstens zeven mensen vanuit minstens drie verschillende achtergronden / religies / stromingen. Het doel is om duurzame interfaith samenwerking op te zetten, een eind te maken aan religieus ingegeven geweld en te werken aan een samenleving waarin er plaats is voor Recht, Vrede en Heling voor de Aarde en haar bewoners.

## **In augustus 2018 zijn de volgende Coöperatie Cirkels gevormd:**

Total Grace and Glory Ministry (Lagos, Nigeria)

Doel is geloofwaardige en ‘transformational’ leiders in de gemeenschap op te leiden. Focus is op onderricht, trainingen met betrekking tot vrede en conflict, mentorschap, leiderschap en ondernemerschap. De leden zijn christenen, moslims en ‘traditionalists’.

Karambi Group of People with Disabilities (Kampala, Kasese, Uganda)

Deze groep wil een gemeenschap waar gehandicapte mensen in vrijheid kunnen genieten. Ontstaan in reactie op discriminatie, marginalisatie, isolatie en uitsluiting.

Restoring Community Visions International (RCV\_ international) (Bugiri District, Uganda).

Deze groep is bezig met het verspreiden van informatie over seksualiteit onder jongeren. Vechten tegen extremisme, gedwongen huwelijken, en antisociaal gedrag. Werken aan rehabilitatie van bepaalde groepen, werkloosheid, uitval van school.

Vishwa Guru (Bengaluru, Karnataka, Zuid India)

Zij zijn al een paar jaar bezig met wereldvrede door interreligieuze samenwerking te stimuleren en zich te focussen op mensenrechten. Zij verzorgen programma's als Yoga voor vrede, jeugd empowerment, educatie voor vrouwen.

Confidential Counsellors Segbroek Den Haag NL (Rijswijk, Zuid Holland, Nederland)

**“Kracht voor vandaag, blijde  voor de toekomst”**

# Vrienden in het hele land



## Maandvergaderingen, bijeenkomsten:

Noord en Oost Nederlands

A'dam

Deventer

Driebergen

MiZuNed

Haagse

Breda/Helmond



## Quaker Secretariaat:

Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).

tel.: 06 13700682, e-mail: [secretariaat@deQuakers.nl](mailto:secretariaat@deQuakers.nl).

## Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering:

Bankrek. NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Rel. Genootschap der Vrienden - Quakers- te Amsterdam.

## Quaker Bibliotheek:

Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, bibliothecaris - Marianne Ijspeert.

## Quaker Literatuur:

Willem Furnée ; Badhuisweg 149, 2597 JN 's-Gravenhage tel.: 070-3220544, e-mail:

[literatuur@Quakers.nu](mailto:literatuur@Quakers.nu). Bankrek.: NL70 INGB 0000 313040 t.n.v. Quaker Literatuur.

## Amsterdamse Maandvergadering:

Schrijver: Hans Weening, Lijnbaansgracht 208b, 1016 XA Amsterdam, 085-8780821, e-mail:

[hweening@xs4all.nl](mailto:hweening@xs4all.nl). Bankrek.: NL81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers te Anna Paulowna.

## Haagse Maandvergadering:

Schrijver: Willem Furnée, e-mail: [haagsevrienden@Quakers.nu](mailto:haagsevrienden@Quakers.nu).

Haagse Maandvergadering, Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070-3600621, Bankrek.:

NL48 INGB 0001 8562 21 t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers Den Haag.

## Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering:

Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350. email:

[els@ramaker.me](mailto:els@ramaker.me), Bankrek.: NL67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. MZNMV Quakers.

## Deventergroep:

Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, email: [friedaoudakker@gmail.com](mailto:friedaoudakker@gmail.com).

## Noord Oost Nederlandse Maandvergadering:

Schrijver: Kees Nieuwerth; Hoofdstraat 26; 9514 BE Gasselternijveen; [k.nieuwerth@wxs.nl](mailto:k.nieuwerth@wxs.nl). Bankrek.:

NL12 INGB 0001 5908 95 t.n.v. N.O.N. MV Rel. Gen. der Vr. te Groningen.

## Quaker Hulpfonds:

Schrijver vacature. Penningm: Johannes Borger, e-mail: [johannes.borger@hotmail.com](mailto:johannes.borger@hotmail.com). Bankrek. is NL94

TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds Religieus Genootschap der Vrienden, Quakers, te den Haag.

## Vrienden voor Brussel (VVQREA):

Schrijver: Peter van Leeuwen, tel.: 0182-611786; e-mail: [vvqrea@gmail.com](mailto:vvqrea@gmail.com). Bankrek. NL93 TRIO

0391 2219 65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad te Helmond.

## Vriendenkring:

NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Religieus Genootschap der Vrienden Quakers te Amsterdam met ver-

melding van 'Abonnement Vriendenkring'. e-mail: [vriendenkringredactie@gmail.com](mailto:vriendenkringredactie@gmail.com)



# Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

## Wijdingssamenkomsten in Nederland en België

<b>Amsterdam</b>	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 085-8780821, e-mail: <a href="mailto:hweening@xs4all.nl">hweening@xs4all.nl</a>
<b>Antwerpen</b>	Geen vaste tijdstippen	Info Jan Peeters tel.: 0032.15.24 75 10 e-mail : <a href="mailto:boekrijk@hotmail.com">boekrijk@hotmail.com</a>
<b>Bennekom</b>	Iedere zondag: 10.30 in de Commanderie, Commandeursweg 44, 6721 ZM Bennekom	e-mail: <a href="mailto:els@ramaker.me">els@ramaker.me</a> Op de 2e zondag van de maand is er eerst een worship-sharing en daarna wijdings- samenkomst tot 12.00.
<b>Brussel</b>	Iedere zondag 11.00	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
<b>Den Haag</b>	Iedere zondag 10.30	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Bij kennisgeving vooraf is er voor hen een aangepast pro- gramma. Info: tel. 070-3600621
<b>Driebergen</b>	28 oktober, 10.30 in 't Haagje 1, Driebergen - Rijsenburg.	Normaal iedere 3 <sup>e</sup> zondag. Onze kinde- ren verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of per mail: <a href="mailto:quakers@marielke.nl">quakers@marielke.nl</a>
<b>Deventer</b>	3 <sup>e</sup> zondag 10.30 Gespreksavond: 1e donderdag 18.30.	In het Meester Geertshuis, Assenstraat 20, 7411JT Deventer. Inlichtingen bij Frieda Oudakker tel. 0644794366, e-mail: <a href="mailto:friedaoudakker@gmail.com">friedaoudakker@gmail.com</a>
<b>Gent</b>	Tweede woensdag 20.00 -22.00. Vierde zondag 11.00- 13.00.	In het zaaltje boven vzwTrafiek, aan Pierkespark in de Brugse Poort. Op de vijfde verdiep van 'Nest' in het oude bibliotheeksgebouw aan het Zuid, (vooraf contact opnemen)
<b>Groningen</b>	2e en 4e zondag 10.30	2 <sup>e</sup> en 4 <sup>e</sup> zondag: De Poort, Moesstraat 20, 9717JW Groningen, tel. 050- 5712624 Kinderen zijn welkom! Graag tevoren doorgeven aan de schrijver: Kees Nieuwerth e-mail: <a href="mailto:k.nieuwerth@wxs.nl">k.nieuwerth@wxs.nl</a>
<b>Wijhe, bij Zwolle</b>	Eerste zondag 10.30	Wim Balijon, tel.: 0570-597170 Slotpark 77, 8131 DW Wijhe. Graag aanmelden.



### Wijdingssamenkomsten op Afstand

1. Meeting at a Distance. Inlichtingen: [caroline.wilson@esade.edu](mailto:caroline.wilson@esade.edu)
2. Online meeting for worship: op tijdstippen rekening houdend met verschillende tijdzones, bekendmaking op: [Quakerworship.org](http://Quakerworship.org)
3. Quaker Faith and Fellowship: internetforum:

[www.Quakerfaithandfellowship.org](http://www.Quakerfaithandfellowship.org)

"Als je samen kleurt gaat het beter."

Liam, 7 jaar



# Vredesweek

Generaties voor Vrede

15 t/m 23 september 2018

# PAX

Vrede.  
Wie  
durft?

[www.paxvoorvrede.nl](http://www.paxvoorvrede.nl)

Poster van de Vredesweek 2018